

Bevezetés a Magyar történelmi és kalandfilmek összeállításba

A *Metropolis* hosszú ideje elkötelezett a magyar népszerű film- és televíziós kultúra hagyományaival és kortárs irányzataival való foglalkozás mellett. Ennek jegyében készítettünk már összeállítást a magyar műfaji filmkészítés általános problémáiról és trendjeiről, de a rendszerváltás utáni és a kortárs sorozatkultúra alkotásairól is. Továbbá a magyar filmtörténet számos fontos műfajával foglalkozott már *Metropolis*-összeállítás, így készítettünk lapszámot a klasszikus, modern és kortárs vígjátékokról vagy épp a melodrámáról és a bűnügyi műfajokról. Jelen összeállításunk, amely a magyar történelmi- és kalandfilmek és -sorozatok hagyományaival és kortárs alkotásaival foglalkozik, ennek a sorozatnak a legfrissebb darabja.

A történelmi- és kalandfilmek és -sorozatok a magyar filmtörténet sokat emlegetett, nagyhatású és sikeres műfajai közé tartoznak. Mindezen túl a kortárs magyar mozgóképkultúra egyik reprezentáns műfaja is a történelmi film. Összeállításunk szövegeinek többsége nem véletlenül a magyar történelmi és -kalandfilmek és -sorozatok 1960-as évekbeli „aranykorával”, illetve az elmúlt időszak újabb hullámával foglalkozik.

A műfajelméleti és történelmi-kulturális elemzések gyakran kitüntetett figyelmet szentelnek az eddig a bevezetőben összevont kategóriaként említett történelmi és kalandfilmek elhatárolásának. A teoretikusok többsége a

történelmi filmet és a kalandfilmet pontosan elválasztható, tiszta specifikumokkal bíró, önálló műfajként értelmezi. Lapszámunk alapkonceptiója szerint azonban e műfajcsoport modern és kortárs magyar alkotásainak változatoságát és megközelítési lehetőségeinek széles spektrumát kívánjuk bemutatni, ezért úgy döntöttünk, nem egy tiszta és szigorú műfajelméleti lehatárolást követünk, hanem a történelmi- és kalandtematika és műfaji variációk sokféleségére nyújtunk rálátást. Az összeállítás cikkjei ezért is tárgyalt filmek és sorozatok készítésének időrendjét követve tárgyalják a magyar filmtörténet elmúlt évtizedeit, műfaji és elemzési lehetőségek egymást kiegészítő, olykor egymással vitatkozó vagy egymást átfedő változatait példázva.

Első cikkünk, Paár Ádám tanulmánya a kalandfilmek klasszikus hőskarakterének összehasonlító elemzésével, Robin Hood és a Tenkes kapitánya filmes-tévés alakváltozatainak vizsgálatával a történelem, a mítoszteremtés, a hősbábrázolás és a kulturális környezet izgalmas, komplex összjátékainak példáit mutatja be.

Az 1960-as évek magyar történelmi és kalandfilmes „aranykorának” *A Tenkes kapitánya* tévésorozat mellett a Várkonyi Zoltán által készített nagyszabású irodalmi adaptációk voltak a legkiemelkedőbb, illetve kiemelkedően népszerű alkotásai. Nagy Róbert gyártástörténeti tanulmánya Várkonyi Zoltán Jókai-adaptációinak produkciós

hátterét tekinti át. Elemzése világosan megmutatja, hogy az irodalmi adaptáció és a történelmi film drágasága messze nem csak egyszerű gazdasági kérdésként érdekes. Ugyanis ezek a produkciók rettentően sok technikai, logisztikai és kreatív-alkotói kihívást is jelentenek, és ezek kapcsán egy-egy korszak filmkészítésének nemcsak presztízspandukciói, hanem egyben a filmkészítési munkakultúra és gyártási-szervezési készségek nagyon pontos fokmérői is.

Harmadik tanulmányunk, Peterecz Zoltán írása Paár Ádám cikkéhez hasonlóan összehasonlító kulturális-történelmi elemzés. Ebben a szövegben azonban nem két főhős és két kitüntetett alkotás, hanem egy alapvető amerikai műfaj és egy érdekes hazai filmcsoport lesz a téma. A tanulmány az amerikai kultúra és történelem, illetve a hollywoodi filmkészítés alapító mítoszának, a westernnek egyik legfontosabb kérdésével, a határvidék ábrázolásával foglalkozik, és azt nézi meg, hogy az 1970-es évek magyar filmjeiben, úgynevezett easternjeiben vajon hogyan próbálták az alkotók a magyar történelem, a magyar puszta és a magyar kulturális mitológia részévé tenni a határvidék ábrázolását.

Mravik Patrik Tamás tanulmánya megint egy új megközelítést képvisel, amennyiben fonákjáról, azaz a történelem szatirikus megjelenítése és elbeszélése szempontjából tekinti át a modern és kortárs magyar filmtörténet alkotá-

sait. Elemzése a történelem felhasználásának és szatirikus, karikatúrisztikus bemutatásának magyar filmes tipológiáját és politikatörténetét tekinti át.

Utolsó két tanulmányunk immár a 21. századi magyar film- és sorozatkultúrával foglalkozik. Záhonyi-Ábel Márk két, a korai Kádár-rendszer világában játszódó történelmi-politikai thriller, *A vizsga* és *A játszma* párhuzamos elemzésével mutatja be a tematikai, narratív és motivikus elemek szerveződését, Benke Attila pedig az elmúlt évek történelmi filmjeinek és sorozatainak patrióta retorikáját és történelemképét vizsgálja.

Összeállításunk, amely egy, az ELTE BTK Filmtudomány Tanszékén zajló kutatás* keretében készült, a magyar történelmi és -kalandfilmek és -sorozatok hagyományainak és jelenének sokféleségét és lehetséges elemzési megközelítéseinek változatosságát szeretné bemutatni. Egyén és közösség, hősök és antihősök, szatíra és nemzeti öntudat, mítosz és valóság – a magyar történelmi és kalandfilmek széles spektrumában és gazdag variációkban fordulnak a közelmúlt és a régmúlt felé. Reméljük, hogy a *Metropolis* jelen összeállítása ennek a hagyománynak legalább néhány izgalmas és tanulságos belépési és értelmezési pontját be tudja mutatni.

A szerkesztők

* NKFI no. 135235: A magyar népszerű film és tévékultúra a szocializmus idejétől napjainkig.